

Följande är hämtat från Kildén-Åsmans blogg. Utgångspunkten är en artikel som resonerar kring det tacktal som Göran Therborn höll när denne tilldelats årets (2019) Leninpris. Artikeln har kompletterats med en bilaga med ett par andra (tidigare) texter som Kildén refererar till i den första artikeln och som ytterligare belyser de frågor som reses där. Det handlar främst om Jan Myrdals roll i svensk vänster

/ Martin F.

Göte Kildén

Om Göran Therborns tacktal för Leninpriset 2019

14 juli 2019

Läst och funderat över Göran Therborns tacktal i samband med att han tog emot Leninpriset 2019.¹

Göran Therborn

Detta därför att jag har stor respekt för Göran Therborn och det jag tillägnat mig genom hans arbeten och under de många år som har gått förbi har gett mig mycket till livs. Hans senast bok, ”Kapitalet, överheten och alla vi andra”, var en pärla och har som sådan lyst upp i den politiska debatten. Vilket gör att jag förvånats över en del av hans historieskrivning.

Hans utgångspunkt i den lilla historiska tillbakablick, vilket tacktalets format tillåter, hans tes om de två stora dialektiska processerna i vårt förra sekel, den kan jag helt och fullt instämma med:

”1900-talets revolutioner och sociala omvälvningar drevs fram av två stora dialektiska processer, där systemets utveckling drev fram och förstärkte sin motståndare. Den ena var industrikapitalismen, vars utveckling skapade industriarbetarklassen, koncentrerad och exploaterad i Petrograd. Ryska revolutionen var den industrikapitalistiska dialektikens stora revolutionära utbrott, men samma dialektik kunde också flyta långsammare och bredare. I Västeuropa nådde industriarbetarklassen sin största omfattning, sin starkaste ställning på arbetsmarknad och arbetsplatser och i politiken åren om kring 1970.

---

¹ Se: [Göran Therborns tacktal: Från en revolutionär epok till en annan.](#)

1900-talets andra stora dialektik var den moderna kolonialismens. Den stoppade ekonomisk utveckling i länder som Indien och Kina, men den gav också ett utbildat skikt en inblick i idéer om nation, folkstyre och emancipation. Nationella befrielseörelser uppstod som kom att genomföra en världsomspännande avkolonisering.”

Men när han, i och för sig i mycket knappa ordalag, ska berätta om hur det gick för ”*den industrikapitalistiska dialektikens stora revolutionära utbrott*” efter Oktoberrevolutionen. Ja, då är jag inte alls med:

Lenins kritik av Stalin är välkänd, men det diskuteras fortfarande i vad mån i den monstruösa staliniseringen av kommunismen fanns gener från Lenin. Klart är i alla fall att i den kommunistiska traditionen fanns så mycket annat än stalinism att rörelsen efter Stalins död frambragte en hel rad demokratiska socialister som ledare, Enrico Berlinguer, Luís Corvalán, Alexander Dubček, Michail Gorbatjov, Chris Hani, C H Hermansson, E.M.S Namboodiripad m fl. Sedan är det en annan sak, att Lenin som tänkare och politiker kan påminna nutida läsare för ofta om Hans Rosling, ”Jag har rätt, du har fel”.

Här sparkar jag bakut! ”*Den kommunistiska traditionen*” levde definitivt inte kvar under stalinismen! Inte i vart fall den som genomsyrade den Oktoberrevolution som störtade det ryska tsarväldet. ”*Den kommunistiska tradition*” vilken väckte sådan entusiasm hos en stor del av världens arbetarrörelse, under låt säg de första tio åren av den ryska revolutionen, gick under i en **politisk kontrarevolution** där alla dess gener till sist dog ut med nackskott under 1930-talets ryska terrorvälde, det förra seklets Thermidor.

En mäktig, i grunden ett konservativt partiskikt med makt och privilegier inom parti, folk-rörelser, industrin, militären, säkerhetstjänster som NKVD, i jordbruket och alla existerande lokala maktorgan utrotade all kritiskt tänkande, all marxism värd namnet, och upprättade sin egen hänsynslösa diktatur – inte minst över arbetande människor. Tidigare föregångare inom den bredare marxistiska rörelsen, som Marx, Engels och Lenin, förvandlades till ”marxist-leninistiska” gudar eller helgon i den stalinistiska liturgin. Anföranden och tal blev till mässor. Inte minst Stalins egna tal och skrifter är så uppenbart influerade av hans år först i hemstadens prästskola och sedan under en tid vid det ortodoxa prästseminariet i Tbilisi. Långa, ofta meningslösa litanior. Partiets förebilder blir stiliserade, skönmålade ikoner. Dess motståndare inom partiet egentligen gudsförnekare, men kallas i detta nya sammanhang för kontrarevolutionärer...

Jo, visst, Therborn själv använder starka ord när han beskriver det hela: ”den monstruösa staliniseringen av kommunismen”. Men det är ingen analys vi får till hands, han ger läsarna ingen förståelse av det som skedde och varför det blev så. Han hoppar över det faktum att en viktig del av den dialektiska processen bröts. Under den politiska kontrarevolutionen tystades de vackra sångerna från Oktober på allt frihetligt politiskt innehåll.

De nya egendomsförhållandena var kvar, i den meningen var det inte en ekonomisk kontrarevolution. Men den lika skoningslösa som brutala terrorn över människor deformerade givetvis också alla sociala relationer och kulturella sfärer vilket skapade militära organisationsformer i arbetet.

Denna brist på analys leder så till minst sagt några vådliga märkvärdigheter:

Klart är i alla fall att i den kommunistiska traditionen fanns så mycket annat än stalinism att rörelsen efter Stalins död frambragte en hel rad demokratiska socialister som ledare, Enrico Berlinguer, Luís Corvalán, Alexander Dubček, Michail Gorbatjov, Chris Hani, C H Hermansson, E.M.S Namboodiripad m fl.

Här är givetvis inte plats för en biografi över de människor som Therborn listat. Men jag vill understryka att det gemensamma för dem är att de alla, var och en på sitt sätt och efter förhållandena i sina respektive länder, inte var formade ideologiskt i Oktobers anda utan att de

alla i decennier i stället vallats in med en repressiv, despotisk antimarxistisk skolning i politiken. Varje människa formas inte bara av sina olika facetterade personligheter utan var och en av oss agerar givetvis också efter de samhälleliga förhållanden som är vid handen.

I Sovjetunionen var de medlemmar av en privilegierad social kast, ett monstros byråkratiskt skikt, kadrer i ett parti där den inre demokratin utplånats av bortstötning, utrensningar, fångläger eller bara nackskott i någon av NKVD:s källarhål (KGB:s föregångare, länge ledd av Lavrentij Berija).

I andra länders så kallade kommunistiska partier var de vasaller till terrorstyret i Sovjetunionen. Inte minst politiskt. I exempelvis Tyskland, där KPD ända fram till 1933 var den Tredje Internationalens (helt deformerad efter sina första år) största parti utanför Sovjetunionen, innebar den kompletta vansinniga ultravänsterpolitiken gentemot socialdemokratin, vilken sågs som socialfascister, att den enda möjligheten att förhindra Hitlers maktövertagande, en proletär enhetsfront, gick om intet. En historisk tragedi som givetvis var ett av de viktigaste skälen till att den ”revolutionära dialektiken i Västeuropa”, med Therborns egna ord: ”kom att flyta långsammare”.

Den dialektiska revolutionära utvecklingen i Sovjetunionen, vilken Therborn beskrivit och som jag håller med om, fortsatte under stalinismen, i och med att de konservativa skikt vilket monopoliserat makten själva var materiellt beroende av den nya stat som brutit med den internationella kapitalistiska marknaden genom att upprätta en åtminstone primitivt planerad samhällsekonomi. Men urkraften i den historiska rörelsen, det proletariat som försökt att nå sin befrielse under Oktober, den var bruten.

Det var inte arbetande människor i stad och på land som tagit makten, ledningen för politiken och ansvaret för den nya produktionsordningen och sina liv. Revolutionen hade degenererat och kom i stället att styras av en byråkratisk kast av partimedlemmar. Definitivt inte av en ny klass, ingen självsäker bärare av nya samhälleliga produktionsförhållanden.

Men världens övriga kapitalister var inte nöjda med att de ryska arbetarna var borta från makten. De ville att arbetarna även i dessa länder skulle arbeta åt dem själva! På grund av den nya ekonomins ordning, levde Sovjetunionen hela tiden i en oförsonlig motsättning till Västvärldens och Japans marknadsekonomier, till deras aggressiva och hungriga imperialistiska stater, och fick utstå både förödande blockader, sabotage och krig. Inte minst Hitlers operation Barbarossa då 4.5 miljoner man från axelmakterna gick över den 2 900 km långa gränsen till Sovjetunionen för att göra slut på ”de ryska hunnerna eller judebolsjevikerna”.

Sovjetunionen överlevde Andra världskriget och intog som segrare Riksdagshuset i Berlin. Man lyckades också med bedriften att bryta USA:s monopol på atomvapen. Men under efterkrigstiden, alltifrån Folkupproret i det nyskapade, redan från början så politiskt deformerade Östtyskland 1953 fram till Berlinmurens fall 1989, blev det allt tydligare att sovjetstaternas ekonomiska ordning, med en degenererad planekonomi utan demokrati, inte kunde överleva de kapitalistiska ekonomiernas väldiga konkurrenskraft. Deras allt högre produktivitet och varuproduktion. Sovjetunionens krigsekonomi med dess då nödvändiga militarisering av planekonomin kunde få slut på Hitler och kommendera fram egna atomvapen. Men systemet klarade sedan inte av att få fram de varor och de friheter som människor ville ha. Avskaffar vi marknadens konkurrenskraft utan att ersätta den med demokratisk makt och kontroll uppifrån och ner i den socialiserade ekonomin går den senare oundvikligt under. Olika ”marknader” kan spela en viktig, fruktbar roll. De kommer att behövas. Men deras brutalitet, hänsynslöshet och blindstyrelse för vad som ska göras för att vi ska ha en bra värld, ska definitivt underordnas demokratiska, politiska beslut. Vi ska gemensamt ha makten över alla stora kreditflöden.

Ledarna i efterkrigstidens stalinistiska stater och partier kunde naturligtvis inte överleva politiskt på samma sätt som sina forna så brutala partikamrater och mentorer. Var och en på sitt sätt, i sina respektive samhällsformationer och olika begåvningar, fick de pröva alla möjligheter för att rädda vad som kunde räddas undan stalinismens dödsbo. En del klarade inte av att i tid vända sina kappor, som rumänen Nicolae Ceaușescu vilken själv sköts ihjäl av en upprorisk arkebuseringspatrull. Men många, mer flexibla och kreativa poststalinister kunde rädda kvar sig själva. En del blev nyrika oligarker. Andra försökte förlänga sina politiska projekt genom olika ideologiska övergångsformer. Bort från stalinismen och in i olika projekt som ”vänstersocialistiska folkpartier”, ”eurokommunism” eller rätt och slätt bara socialdemokrater. Vart och ett kan värderas för sig. Men, ingen av dem kan befrias sina långa svarta skuggor från tiden som en del av den stalinistiska världs rörelsen, och de blev definitivt inte heller ledare för en socialistisk arbetarrörelse.

Nej, de var människor på flykt undan det förflutna. De undkom på olika sätt. Men ingen av dem gjorde upp med sitt långa politiska förflutna i den stalinistiska världs rörelsen. Ingen av dem återknöt heller till Den ryska revolutionens ”*kommunistiska tradition*”. I bästa fall lånade de olika nyuppsydda klädedräkter från den socialdemokrati som Vladimir Lenin, Leo Trotskij, liksom våra svenskar Ture Nerman och Zeth Höglund, så kategoriskt tog avstånd ifrån på den historiska fredskonferensen i Zimmerwald, nära Bern i Schweiz 1915.

Det var den Andra Internationalens stöd för de egna kapitalistklassernas krigsrustningar vid Det första världskrigets utbrott och därmed svek mot arbetarrörelsens internationella samhörighet och solidaritet som gjorde då en fortsatt politisk samlevnad omöjlig.

De namn vilka Therborn listar, som Enrico Berlinguer, Alexander Dubček, Michail Gorbatjov och C H Hermansson var inga ”demokratiska socialister” med förmågor att återknyta till ”den kommunistiska traditionen” under Oktober. De letade efter överslätande undanflykter och ursäkter. De fungerade inte som bryggor mellan två epoker utan oftast mer som vågbrytare och spärrar mot de nya generationer som stormade fram under 1960-talet. De var inga profeter vilka fick nya generationer att gå tillbaka och granska arbetarrörelsens historia för att på så sätt återknyta till en kritisk, revolutionär marxism. Givetvis som för så många andra av oss, med andra goda personliga kvalitéer på det ena eller andra sättet. En del kom, likt Alexander Dubček, att påverkas av upprorsrörelserna mot stalinismen och kunde visa både personligt mod, en plötsligt rest ryggrad samt ansvar för människor och inte bara sin egen framtid. När man rensar ut de politiska liken från garderoberna behöver man inte heller ta med och begrava dem som lyckades med konststycket att överleva sin egen Thermidor. Men de ska inte heller befrias från sitt förflutna.

Här är inte utrymme för att mer noga behandla var och en av dem. För den som vill och har tid länkar jag nedan via en egen tidigare blogg till en artikel i *Göteborgsposten* där jag tar med CH Hermansson vars gärning till en del granskas i liten revy över VPK:s oförmåga att just bryta med stalinismen [den artikeln ingår i bilagan nedan].

Jag tar också med en länk till en tidigare blogg om Jan Myrdals plats i den tid som gått [även den artikeln ingår i bilagan nedan]. För mig, som för så många andra i min generation, var han under 1960-talets och en bit under 1970-talet, en viktig banbrytare för en helt ny syn på världen. Hans ofta lysande skriftställningar och krönikor i först Stockholms-Tidningen och sedan Aftonbladet betydde oerhört mycket för tiotusentals unga läsare eftersom de gav oss en förståelse för först Frankrikes och sedan USA:s krig i Indokina. Fick nya referenser, andra källor att granska. Vi upptäckte att det pågick imperialistiska krig och att Sverige på många sätt var medansvarigt. På gatorna ropade vi: ”Tage och Geijer- Nixons lakejer”.

Jan Myrdal själv var som ideolog och politiker en produkt av efterkrigstidens stalinism. Han föddes 1927 och gick som sextonåring 1943 med i Sveriges Kommunistiska Ungdomsförbund

(SKU), ungefär samtidigt som Andra världskriget vändning vid slaget om Stalingrad. Under sena 1940-talet och 1950-talets första år formerades han ideologiskt och kom att för alltid fossileras politiskt genom den traditionella skolningen i det stalinistiska världsläget där han fostrades till en ideologisk fotsoldat i tjänst hos den ryska kontrarevolutionen. Vid Stalins brytning med Gossip Tito och hans jugoslaviska kamrater 1948 var det exempelvis en självklarhet för Myrdal att ta ställning mot "titoismen" eller "trotskismen" i det Jugoslavien där de partisaner som besegrat både nazister och reaktionära egna rojalister under sitt försöka att få folkförbrödning på Balkan också ville ha en relativ självständighet i relation till Moskva. Politiskt verkade han i SKU och Demokratisk ungdom och arbetade internationellt för Världsungdomsfestivalerna i Budapest 1949, Östberlin 1951, Bukarest 1953 och Moskva 1957. Han var placerad i DUV:s sekretariat i Budapest 1953.

Hans försök till uppbrott från stalinismen kommer efter Stalins död 1953 och under den tid som "världsrörelsen" imploderar. Han tar ställning till de kinesiska ledarnas kritik av den nya reformismen i Sovjet och likt dem gör han sedan en ideologisk amalgam av den gamla stalinismen tillsammans med allt vad som sedan kommer att bjudas av de kinesiska kamraterna. Symboliken kan vi se i att han 1956 fördömde upproret Ungern. 1968 hade han däremot definitivt vänt sin kapp bort från Moskva och öppnat upp den mot Öst-Asien och fördömde i likhet med KKP Sovjets invasion av Tjeckoslovakien...

Det mest patetiska med Jan Myrdal är den myt han själv odlar om "att vi måste gå till läggen". Vi ska själva ta oss igenom de tjocka böckerna, alla arkiven och försöka ta reda på vad som händer i vår värld och hur historia ser ut. Patetiskt därför att han själv aldrig gjort detta. I hans bibliotek är det massor med tomma rader, hela hyllor. I hans ymniga skriftställning finns inga referenser till all den oerhört omfattande litteratur som på olika sätt och från olika perspektiv granskat den historiska stalinismen. Myrdal har gett sig in i skarp polemik, ofta lyckat sådan, med borgerlighetens historieskrivning. Men aldrig tagit itu med den stalinism som var en kontrarevolution mot allt vad man kan kalla för "en kommunistisk tradition".

Därför är jag inte alls överens med Therborn om att cementera fast Jan Myrdal som nära nog en ideologisk ledlyft högt där uppe på ett torn mot himlen. En som kastat ljus över den svarta natthimlen i övrigt. "En av Nordeuropas stora intellektuella i vår tid", skriver han. Låt vara med ett tillägg om att han "ofta varit oense med honom". Jag gör ett helt annat bokslut. Med Myrdals betydande positiva roll i svensk politisk debatt under de första åren, då när Vietnamkriget blev närvarande på våra flimrande TV-skärmar och i vårt allmänna medvetande, med detta som ett lysande undantag förmedlade han i stället under alla sina aktiva decennier en lögnaktig historieskrivning av både arbetarrörelsens historia och dess nutid. Visst var han och är en intellektuell. En dåtidens "ungdomens förförare" med sitt ibland bländande språk. Som sådan en intellektuell som bidragit till att demoralisera och desillusionera så många av sina tidigare beundrare.

Jag vet att Göran Therborn ofta varit inte bara "oense" med Myrdal. Han själv verkar och har verkat som en alltid levande marxist och som sådan är han och har varit en stor tillgång både för mig och för andra. Som marxist har han verkligen varit riktigt, riktigt djupt politiskt oense med stalinisten Myrdal. Varför då dessa onödiga utvecklingar i ett litet tacktal?

Lästips – mer om Jan Myrdal

[Jan Myrdal, en kritisk betraktelse](#), av Mats Parner

[Jan Myrdal och Nya Tider – Maoism på avvägar](#), av Peter Widén

[Jan Myrdal i blåsväder – Debatt senhösten 2016](#) (artikelsamling)

Bilagor:

Om Vänsterpartiets historia. Kan man skilja sig från en make/maka som redan dött?

Publicerad i bloggen 4 november 2016 (huvuddelen består av en artikel från 1990)

Ungefär samtidigt med CH Hermanssons bortgång mitt i vår vackra högsommar hittade jag ett lika skrynkligt som gult tidningsklipp i en låda med gamla tidningar som jag tänkte ha till att tända med i vår vedpanna. Det var en debattartikel i *Göteborgsposten* som jag skrev i *januari 1990*.

Min omläsning där ute i pannrummet kom ungefär samtidigt som jag under några dagar hade sett hur Vänsterpartiet av i dag i samband med minnesord över sin legendariska ledare rekonstruerade sin – och hans – historia på ett sätt som inte stämde med partiets verkliga historia.

Först tänkte jag att med en gång skriva en kommentar. Men ville samtidigt inte fokusera en sådan kritik vid C H Hermanssons person. Dessutom kunde det anstå till en tid efter jordfästning och minnesstunder.

Men i dag, den 4:e november, på dagen sextio år efter Warszawapaktens invasion av Ungern då det folkliga upproret mot stalinismen krossades, tränger dessa tankar på igen. I gryningen då för sextio år sedan inleddes Operation Virvelvind med att sovjetiskt flyg och artilleri bombade Budapest. Ledaren för den nya ungerska regering som bildats 26 oktober, Imre Nagy, kunde höras i radion redan 4.20 om morgonen. Men hans tal bröts. Därefter sändes bara SOS-sigaler ut för att avbrytas 8.15 då radiostationen togs över av Röda Armén.

Civila som ser på en av de stridsvagnar som förstördes

Den ofullbordade politiska revolutionen i Ungern beräknas ha tagit 3 000 civila liv. 200 000 ungrare fick fly sitt hemland. 22 000 andra dömdes för "förräderi". 13 000 fängslades och

flera hundra andra avrättades. Upprørsledaren Imre Nagy, en av de viktigaste ledarna i det Ungerska Kommunistpartiet, först premiärminister 1953-55, sedan under några veckor också premiärminister för den självständiga nationella regeringen, avrättades genom hängning.

Det skulle ta många decennier innan denna världsrörelse var söndrad i bitar. Ja, till bara grus. Men redan här rämnade den stalinistiska världsrörelsen i sina grundvalar, sprickor slogs upp och stora block föll bort. Det brittiska Kommunistpartiet förlorade exempelvis en tredjedel av sina medlemmar. Där som på många andra håll demoraliserades och passiviserades också många hängivna anhängare. I Italiens Kommunistiska Parti, med nära en och en halv miljon medlemmar, förkastade en betydande minoritet partiledningens uppfattning om att det i Ungern bara handlade om att ett band med kontrarevolutionärer som slagits ner. Med Giuseppe Di Vittorio, ledaren för den stora kommunistiska fackföreningscentralen CGIL, som sin kanske främsta företrädare. I dag existerar inte längre detta det stoltaste och största av den tidens kommunistpartier. Konvulsionerna sargade alla världsrörelsens delar. I en del länder bara med tapp av medlemmar, i andra som i Norge och Danmark, med utbrytningar och bildandet av nya socialistiska folkpartier. I andra rubbades inte mycket utåt, som för SKP/Vpk:s del, men den ideologiska upplösningen satte fart. Inte minst kopplades Chrusjtjovs tal på den tjugonde partikongressen den 24 februari 1956², där han hade tagit avstånd från personkulten efter Stalin och dennes terror mot de sovjetiska folken, nu samman med den terror som skett mot Ungerns folk.

Men stämmer då den historieskrivning som finns i Jonas Sjöstedts minnesord över C H Hermansson. Var det så här Vpk omvandlades från ett stalinistiskt parti till "ett modernt vänstersocialistiskt parti"? Hade den långlivade puppan med det hårda skalet av stalinism verkligen blivit till en vacker fjäril redan 1975 när C H Hermansson lämnade över till Lars Werner?

Bröt Vpk verkligen med Sovjetunionens och övriga östeuropeiska länders kommunistpartier redan under 1960- och 70-talen?

Knappast. Sanningen är att Vpk aldrig bröt med dessa partier. Man kan inte skilja sig från sin maka/make om hen redan har dött. På samma sätt kan man inte bryta med partier som upplösts i intet.

Det var om detta jag skrev i *Göteborgsposten* då i januari 1990 när Vpk till sist fann sig vara ensamt i världen. Vilket givetvis öppnade nya möjligheter. Tidningsklippet är gulnat, men om än med en del vändningar som hörde dåtiden till, menar jag nog att det är värdefull läsning även i dag.

Varför är detta viktigt? Jo, enligt min uppfattning var det aldrig en kritisk marxism som då upprättades i det parti som nu tvingades att ta sig fram på egen hand. Oviljan att verkligen skärskåda SKP/Vpk:s historia i syfte att bli mer än ännu ett vänstersocialdemokratiskt parti har givetvis svåra konsekvenser även i dag. Inte bara i den svenska politiken och för partiets arbetssätt och fokus utan också när det gäller solidariteten med världens förtryckta klasser och människor. Frantz Fanon skrev 1961 i sin mest berömda bok om "Jordens fördömda". I dag finns Jordens kanske mest fördömda i Syrien och inte minst då i det belägrade Östra Aleppo. Rakt av skulle jag vilja påstå att exempelvis Vänsterpartiets ointresse och bleka roll när det gäller solidariteten med de sekulära, demokratiska rörelser och lokala demokratiska initiativ som funnits under de syriska krigens fyra år av blodigt vansinne har sin grund i den lika grunda som vårdslösa uppgörelse som partiet har gjort med sin långa tidigare historia av stalinism.

² [Chrusjtjovs tal 1956](#), hela talet i översättning direkt från ryskan – Red

Nåväl. Läs gärna min gamla debattartikel. Det vore kul med lite synpunkter!

Berlinmurens fall

Enat socialistparti kan skapas nu!

Berlinmurens fall fick *Ny Dags* chefredaktör, Peter Pettersson att ge upp:

Drömmen om det klasslösa samhället lever, men kommunismen är inte bara en dröm utan också en politisk praktik, som överallt där den tillämpats medfört ofrihet, sociala brister och orättvisor.

Ny Dag väljer att ta ett liknande grepp som den borgerliga pressen – där redaktörerna outtröttligt producerar salivdrypande och segerrusiga hyllningar till kapitalismen – genom att sätta ett likhetstecken mellan kommunism och stalinism! I den borgerliga pressen blir också marknadsekonomin en synonym till demokratin. Här ett smakprov från *Dagens Industri*:

1989 var året då marknadsekonomin och kapitalismen vann över socialismen och kommunismen... En ekonomisk kris på väg mot kaos är det arv 1917 års röda revolutionärer i dag har att lämna över till sina landsmän. Allt medan Adam Smiths efterkommande fått det bättre och bättre och insikten om att en verklig demokrati förutsätter marknadsekonomi sprider sig som en nygamal ideologi världen över.

På sin kant slår till sist vår ”socialistiske” finansminister Kjell Olof Feldt fast att ”marknadskrafterna segrat i en historisk triumf över planhushållningen”.

Men varför alla dessa sparkar på ett lik? Är det manne så att marxismen bara är skendöd?

Brutal marknad

Ja, kanske beror all denna frenesi på att det varje dag dör 40 000 barn i länder som domineras av marknadsekonomin! Barn som dukar under på imperialismens smutsiga bakgårdar i Asien, Afrika och Latinamerika. Barn som sannerligen inte ”fått det bättre och bättre” utan helt enkelt är offer för Adam Smiths efterkommande...

De allt värre kriserna i den tredje världen kommer att bli nationella katastrofer när imperialismens moderländer kastas in i nästa lågkonjunktur ... /här har en mening gått förlorad från tidningsklippet/.

Likt vinden frågar aldrig marknadskrafterna om lov eller efter demokrati!

Marknaden gör att vi inte kan bygga dubbelbottnade tankers, säger redarna när deras skepp går i kvav och förstör hav och stränder.

Marknaden gör att skogsbolagen skövlar både regnskogarna och våra egna fjällnära skogar. Ska världen dö med regnskogarna, frågades i GP:s söndagsbilaga.

Ett slut på USA:s oerhörda militära rustningar skulle schizofrent nog innebära en kollaps för marknadsekonomierna. Marknaden tvingar oss att få ner sjukskrivningar och föräldraledighet, säger mina chefer på Volvo. Annars flyttar vi jobben till Belgien.

Hitlers skrån om ”Lebensraum” och Andra världskrigets utbrott var ett politiskt och militärt svar på vad marknaden krävde. Det var Mercedes Benz, Krupp och Siemens som behövde nytt ”Lebensraum” eller nya marknader.

Stalin förstörde

Vår typ av samhällen utmärks av en allmän varuproduktion. Ett förhållande som inte gällt i Sovjet eller Östeuropa. Där har de viktigaste produktionsmedlen inte fungerat som varor på en marknad utan deras framställning och fördelning har bestämts av en central planeringsmyndighet.

I dessa samhällen har det funnits helt andra förutsättningar för en produktion som styrs av medvetna och demokratiska beslut i stället för av okontrollerade konjunkturcykler.

Men dessa förutsättningar förstördes av den stalinistiska kontrarevolutionen. Alla är i dag överens om att vi upplevt en politisk revolution i Rumänien, med Ceaușescus avrättning som dramatisk kulmen. Men då ska vi också minnas att i 1930-talets Sovjetunionen likviderades hela bolsjevikpartiets ledning! Hundratusentals oppositionella avrättades eller dukade under i Gulag. Miljoner människor dog när en parasitär byråkratiserade all makt i sina egna händer!

Avrättningen av paret Ceaușescu

”En ekonomisk kris på väg mot kaos är det arv som 1917 års revolutionärer i dag har att lämna över till sina landsmän”, jublade Dagens Industri. Trots att tidningen mycket väl vet att 1917 års revolutionärer likviderades av Stalin. Deras arv försvann i massgravarna.

Världen fick stalinism i stället för socialism.

Detta kan aldrig sägas nog många gånger. Det finns överhuvudtaget ingen socialism med ett omänskligt ansikte! Socialismens ansikte kan vara fyllt av glädje, av trötthet. Kanske kan det vara argsint eller sorgset. Men aldrig svettdrypande av rädsla och ångest. Marx` samverkan mellan fria producenter har ingenting med stalinismen att göra.

Gorbatjovs motdrag

I vårt samhälle är marknaden grunden för de härskandes sociala kontroll av arbetarna. Dels därför att marknaden (arbetslösheten) är ett ständigt hot. Dels därför att den i sig utgör en materiell grund för borgerlighetens ideologi, var och en kan bli ”sin egen” o s v.

Men i Sovjetunionen fanns ingen arbetslöshet – det sista arvet från oktoberrevolutionen – och därmed inte samma sociala kontroll. Den politiska makten blev därför nära och lätt åtkomlig utan marknaden som ett kugghjul mellan sig och folket.

En socialisering av de viktigaste produktionsmedlen skapar därför snabbt en social instabilitet. Makten kan bara upprätthållas genom ett hänsynslöst förtryck: arbetsböcker; politisk polis; deportationer; fångläger och ytterst avrättningar.

Bild från ett Gulagläger

Den politiska diktaturen innebar en grotesk förvridningen av planeringen, med korrupktion och slöseri som mest utmärkande drag. Ändå var en primitiv ekonomisk utveckling möjlig, vilken möjliggjorde segern över Hitlers arméer. Men efter Andra världskriget stagnerar produktivitet för att mot slutet av Brezjneveran t o m börja sjunka. Till sist tvingades den begåvade politiske strategen Gorbatsjov att som byråkratins Roosevelt försöka iscensätta radikala reformer.

Här är vi framme vid dagens korsväg. Stalinismens förintande eld lågar ut och kvar finns bara aska. Folkliga uppror och politiska revolutioner gör att vi nu kommer att möta en hel kontinent där den stalinistiska tjälen släpper och de sociala och politiska rörelserna kommer att kämpa på ett okänt, lerigt gungfly.

Det är därför så många ledarsidor i dag förvandlas till dödsannonser över kommunismen. Det är därför redaktörerna sparkar och sparkar på ett lik. På den stalinism som redan dött. De är helt enkelt rädda för att den "historiska triumfen" är en pyrrhuseger och att de med stalinismens fall har berövats sina bästa argument.

Werner famlar

Det är mot denna bakgrund som Peter Petterssons ledare blir så tragisk. *Ny Dag* föddes 1930 och var ett barn av stalinismens seger. I sextio år har tidningen haft stalinismen i sina politiska gener. Där applåderades Moskvaprocesserna och mordet på Leon Trotskij. Där förnekades alla de miljoner som gick under i Gulag. Där hyllades Ribbentroppakten och Tysklands inmarsch i Norge. Under vårt 1980-tal omfamnades såväl Husak som Ceaușescu.

Så drivs Husak bort. Honecker åtalas och Ceaușescu avrättas.

Alla herrarna omkramade och pussade av Lars Werner.

Lars Werner med Ceaușescu

När de jagades bort och jagades ihjäl av sina egna folk famlade Werner t o m efter deras skuggor:

Från det hållet (i väst) förutsätter man att Gorbatjov och Krenz nu gör vad de tvingats till ... Men tänk om vi i stället antar att de gör just vad de vill.

Några dagar efter detta uttalande från Werner, vid ett slutet partistyrelsemöte, sprang också skuggan ifrån honom. Krenz störtades! Denne stalinist som hyllat massakern på Himmelska fridens torg...

Werner är kanske den svenske politiker som rest mest i Östeuropa och Sovjet. Men ändå säger han nu att han ingenting sett och ingenting hört. Uppenbart har han heller ingenting läst.

Werner skäms inte, säger han i radion. Han visste ingenting. I decennier har han varit både blind, döv och analfabet. Då är det befriande att höra från Peter Pettersson att han skäms. Då blir det också meningsfullt med den oerhört viktiga frågan:

Varför kasta ut barnet med stalinismens skitna och blodiga badvatten?

Är det inte nödvändigt att hela vpk gör en grundläggande och kompromisslös uppgörelse med sin egen historia? C H Hermanssons fatala misstag vid partikongresserna 1964 och -67, när en försiktig omprövning inleddes, var att han härledde alla "brister" i Sovjetunionen till *utvecklingen efter det Andra världskriget!* En blåkopia på den ytliga analys som producerats av Chrusjtjov.

Nytt arbetarparti?

Omprövningen måste också ta tag i den inre partidemokratin. Det stalinistiska arvet är en viktig orsak till allt fraktionsmakeri och allt persongnabb inom vpk. I stället för att i stadgar reglera minoritetens rättigheter och skyldigheter har dessa förtryckts och uteslutits. I den ideologiska upplösning som nu är för handen går det definitivt inte att undvika olika åsikter.

Dessa tränger fram lika förbaskat, men blir då lätt personfixerade och opolitiska. Se bara när Jörn Svensson då och då rusar fram med sin sabel och försöker göra Werner ett huvud kortare.

Erkänns och regleras minoritetsrättigheter kan detta undvikas. Debatten, polemiken, konfrontationen mellan olika idéer är marxismens livsluft. Utan detta blir ideologin död liturgi.

Lyckas vpk med denna genomgripande omprövning, sätter man verkligen yxan till roten – ja. Då kan det nya arbetarparti som nu spirar ur Dalaupprorets mylla bli ett *enda* nytt svenskt socialistiskt arbetarparti. Ett kraftfullt alternativ till den socialdemokrati som blivit både fångar och fångvaktare hos den borgerliga makten.

Läs gärna Werner Schmidts väl genomarbetade biografi över C H Hermansson: [C-H Hermansson - En politisk biografi](#)

Eller Sture Källbergs klassiker [Uppror – Budapest 1956](#). som nu kommit i nyutgåva med förord av Per Leander och nytt efterord av Sture Källberg

[När Göte Kildén skrev ovanstående artikel (1990) var han partiordförande i Socialistiska Partiet och aktiv i Facklig Opposition på Volvo.]

Var Jan Myrdal Åsa Linderborgs stora politiska ungdomskärlek?

Postat 17 mars 2013

Åsa Linderborg har svårt att glömma sin gamla kärlek för Jan Myrdal. Var skriftställaren manne hennes första stora brusande ungdomskärlek i politiken? Han kanske med Hjalmar Gullbergs ord var den ”som kom som en vind...och på ögonen kysstes du blind”.

I sin hyllning till honom 2007 i *Aftonbladet* ”Var tid har sin strid” skrev hon att ”Jag har vänner som vid sina skilsmässor utan större problem kunnat dela bohag och bokhyllor mellan sig fram till dess att myrdalianan ska splittras. Efter segdragna förhandlingar ligger mellan två lika stora bokhögar kronjuvelen ingen vill släppa: *Samtida bekännelser av en europeisk intellektuell* från 1964”.

Linderborg kan heller inte släppa ”sin” Jan Myrdal. I går begabbade hon i AB den borgerlighet som inte vill kännas vid sin egen revolutionära historia, de bara poserar som demokrater, vilket ”blänker igenom i det årliga raseriet kring Jan Myrdals två priser: Leninpriset och Robespierrepriset”. Det är där högerskon klämmer – Robespierre förgrep sig på den privata äganderätten. I Sverige har ingen skrivit om det här bättre än Jan Myrdal, menar Linderborg och sammanfattar sedan en av de viktigaste erövringarna under den franska revolutionen:

Robespierre verkade i en tid när det inte fanns demokrati nånstans i Europa. Franska revolutionen och inte minst Robespierres radikala fas innebar att arbetare och hantverkare – sanskulotterna – fick ett reellt inflytande. I samarbete med jakobinerna blev de engagerade i de politiska beslutsprocesserna, bland annat genom direkta omröstningar i stadsdelarna. Det borde ses som ett demokratiskt framsteg, trots att Frankrike var en diktatur.

Så långt allt väl. Visst jag delar helt Linderborgs slutsats ”att vi lever med borgare som bara poserar som demokrater”. Problemet med Jan Myrdal är bara att hans vänstersko också klämmer förbaskat mycket!

Över två sekler har gått sedan Robespierres tid och Myrdals abnorma politiska amnesi 234 år senare när det gäller stalinismens historiska svek mot arbetande människors försök till egna och samhälleliga demokratiska beslutsprocesser har gjort honom till ett lätt offer för de borgerliga posörerna.

Sanskulotterna, vare sig kvinnor eller män, bar överklassens knäbyxor. Från franska "sansculottes", utan knäbyxor...

Det är detta som Linderborg missar. Tydligast kom detta till uttryck vid Myrdals åttioårsdag, 2007, när hon, trots många egna bitska bockar i kanten på hans skriftställning, med Erik Wijks ord hyllade åldringen som "den evigt brådmogne ungdkommunisten". Hon avslutade sin hyllning till födelsedagsbarnet med:

Alla intellektuella är beroende av styrkan hos den rörelse han företräder. Att Jan Myrdal är marginaliserad i dag beror inte på att han blivit gammal eller att hans åsikter är föråldrade – med reservation för synen på samkönade äktenskap och betydelsen av (den västerländska) kvinnans frigörelse – utan på att vänstern är organisatoriskt svag. Detta desto mer plågsamt med tanke på den tid vi lever i: 1793 års mänskliga rättigheter utsätts för systematiska och framgångsrika angrepp; en alltmer aggressiv borgerlighet går ner sig i nykoloniala unket rasistiska ståndpunkter och försvarar inte ens rättssäkerheten hos de egna medborgarna.

Många har kommit och gått på den vindpinade barrikad Jan Myrdal en gång antrade, men han står orubblig kvar. Han är aktivisten som under sex decennier manat medborgarna att ta framtiden i sina egna händer och som själv vägrar att slå sig till ro, "ty man ska aldrig ge upp". Lika oförtröttligt som den åttioårige Myrdal gäller det för vänstern att mobilisera under fältropet – med den typiskt myrdalska interpunktionen – Det är rätt att göra uppror!

I dag, sex år senare, framstår dessa ord som smått absurda. Vare sig den poserade borgerligheten eller stora delar av den svenska vänstern vill på allvar kännas vid de borgerliga revolutioner som i över två år ritat om den politiska kartan för hela arabvärlden.

På samma sätt som den franska revolutionens sanskulotter har folkliga uppror i land efter land i regionen, med sina 300 miljoner invånare, rest paroller om frihet, demokrati och social rättvisa. På samma sätt som för den franska revolutionen 1789 och för Pariskommunen knappt ett sekel senare handlar ”den arabiska våren” inte om väderbyten eller ens årstidernas gång utan om ett klimatskifte. En komplex historisk process med segrar och bakslag.

Bägge skorna klämmer. Både högerskon och vänsterskon. Ja, så illa att de inte längre duger ens att gå i.

Jan Myrdal som politiker 1:a maj 2011

Borgerliga demokrater och stora delar av vänstern tycker uppenbart inte att araber har rätt att göra uppror. Inte heller Jan Myrdal och hans närmaste vänner i FIB/Kulturfront eller Kommunistiska Partiet. I Latinamerika eller Asien är det rätt. Men när det gäller arabvärlden har Västerlandets koloniala konstruktion, ”Orientalismen”, fortfarande kvar sitt grepp. ”Araber behöver en fast hand, en stark ledare, annars ropar de bara om Allah och skär strupen av varandra med sina krokiga knivar”, tycks vara det synsätt som härskar i deras undermedvetna värld. I dag är borgerlighetens och vänsterns svek när det gäller upprorsrörelsen i Syrien mot Assads diktatur det mest iögonfallande. Alltifrån likgiltighet, kålsuparteorier om att allt är samma skit till politisk aktivism för diktaturens massakrer.

Problemet med Myrdals bägge priser är att han själv inte förtjänar dem. Med sin politiska amnesi för stalinismen och sin ofta nattståndna nationalism hade det varit ett lättnad för svensk vänster om han hade haft ett mindre inflytande.

Då hade svensk vänster varit mer trovärdig och mindre marginaliserad i den politiska debatten.